

REAKCIA BÁNK NA PROBLEMATIKU ZNEČISTENIA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA

ANTONÍN KORAUŠ

BANK'S REACTION TO THE ENVIRONMENT POLLUTION ISSUE

ABSTRACT

Banks can choose from two options when affecting environment positively. First one is to be example and leader for other institutions and customers and therefore to build up an environmental company profile. The second is to limit the cooperation with those customers who could be potential threat for environment by delimitation, termination or even to reject the cooperation.

Key words: bank, environment

ÚVOD

Cieľom príspevku je poukázať na vplyv bánk na oblasť životného prostredia. Na prvý pohľad sa môže zdať, že banky nemôžu výraznejšou mierou prispieť k pozitívnym vplyvom na životné prostredie, avšak ak zohľadníme potenciál nástrojov a stratégií zistíme, že práve tieto inštitúcie môžu byť dôležitým partnerom v environmentálnom boji.

Banky majú na výber z dvoch možností ako pozitívne vplývať na životné prostredie. Jednou z nich je byť vzorom pre ostatné inštitúcie a zákazníkov a zaslúžiť sa tak o imidž environmentálnej firmy. Na druhej strane môže limitovať potenciálnych zákazníkov, ktorí negatívne ovplyvňujú životné prostredie, prostredníctvom rôznych obmedzení spolupráce prípadne zamietnutí spolupráce.

Banky rovnako ako aj ostatné podnikateľské subjekty využívajú faktory reprodukčného procesu a to: prácu, kapitál a prírodné zdroje. Táto seminárna práca bude zameraná práve na využívanie prírodných zdrojov a to z hľadiska trvale udržateľného alebo trvale neudržateľného rozvoja. Banka môže uskutočňovať svoju environmentálnu politiku z dvoch hľadísk. Na jednej strane z prevádzkového hľadiska a na druhej strane z finančného.

1. Vplyv bánk na životné prostredie z prevádzkového hľadiska

Vplyv bánk sám o sebe nemá výrazný dosah na smerovanie spoločnosti k trvale udržateľnému rozvoju, ale môže byť významný vzorom pre klientov či už pozitívnym, alebo negatívnym [2]. Príkladom môže byť Banka Nationale Nederlanden, ktorá postavila v Holandsku pre svoju centrálu nielen architektonické dielo, ale stavba je zároveň vyzdvihovaná pre minimalizáciu energetických nárokov budov a vysoko ergonomické technologické zariadenia a použité druhy materiálov. Podstatne dôležitejší je však finančný pohľad na väzbu banka a životné prostredie, keďže banky financujú hospodársku činnosť veľkého množstva firiem.

Pri prevádzkovaní bánk sa prihliada na tieto vplyvy:

- energetické nároky technológií;
- racionalizáciu spotreby používaných materiálov;

- energetické médiá;
- iné.

2. Vplyv bánk na životné prostredie z finančného hľadiska

Firmy svojím hospodárením a nakladaním so zdrojmi nutnými pre výrobu statkov ovplyvňujú vo väčšej alebo menšej miere stav životného prostredia a tým udržateľnosť alebo neudržateľnosť hospodárenia. Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že zodpovednosť za životné prostredie nesú všetci účastníci reprodukčného procesu - ako na strane používateľov technológií, výrobkov či služieb, tak aj na strane tých ktorí tieto procesy financujú [8].

Okrem tejto spoluzodpovednosti sa v bankových kalkuláciách objavuje nový fenomén nazývaný environmentálne riziko. Banky majú zavedené metodické postupy na riadenie rizík [3]. Banky musia reagovať na nové riziká, ktoré pre bankovú bilanciu predstavujú zákazníci poškodzujúci životné prostredie. Riziká predstavujú sprísňujúce sa legislatívy na ochranu životného prostredia jak na národnej tak aj Európskej úrovni.

Riziká môžeme popísať ako:

- trhovú hodnotu nehmotného majetku danú do zástavy banke, ktorá môže byť znížená o náklady na odstránenie minulých ekologických škôd;
- cash-flow žiadateľa o úver môže byť nižší z dôvodu platieb penále a pokút za znečistenie (tieto platby môžu ohroziť návratnosť bankových úverov);
- legislatívne opatrenia na ochranu životného prostredia môžu byť konštruované tak, že dajú prednosť platbám za odstránenie minulých ekologických škôd pred splátkami úveru a úroku;
- legislatívne opatrenia na ochranu životného prostredia môžu uložiť povinnosť banke, ktorá požičala peniaze producentovi odpadu, aby hradila prípadné škody;

3. Bankové operácie

3.1. Úvery

Úverové operácie spolu s prijímaním vkladov patria medzi najdôležitejšie činnosti bánk. Môžeme ich rozdeliť do dvoch skupín: na investičné a prevádzkové. Predtým ako sa banka rozhodne poskytnúť investičný alebo prevádzkový úver, musí vykonať finančnú a nefinančnú analýzu potenciálneho klienta, na základe ktorej zisťuje, či podnik bude schopný v budúcnosti splácať svoje záväzky. Na základe výsledkov analýzy banka rozhoduje o poskytnutí alebo zamietnutí úveru [6]. Práve tu vzniká priestor pre odhad environmentálnych rizík a ich možných dôsledkov pre veriteľa. Na základe výsledkov analýzy sa upravujú úverové podmienky pre konkrétneho klienta. Mali by byť upravené s ohľadom na výsledky analýzy environmentálneho rizika, najmä v oblasti zaistenia úveru.

Proces správy úverov poskytuje príležitosť k hodnoteniu rizík podľa aktuálnej situácie v oblasti vývoja legislatívy na ochranu životného prostredia. Z hľadiska možností banky, banka môže upraviť svoje operácie na podporu podnikov a projektov pôsobiacich v súlade s koncepciou trvale udržateľného rozvoja [10].

V rámci finančnej analýzy banka posudzuje predovšetkým zdroje príjmov klienta, ich primeranosť k splátkam budúcich záväzkov, predpokladané obdobie ich vyplácania, ako aj ostatné zdroje príjmov. Dôležitý je aj účel financovania [9]. Zohľadňuje sa, ak investícia súvisí napríklad s odsírovacími zariadeniami, čistiarňami odpadových vôd, respektíve všetkými technologickými zariadeniami obmedzujúcimi negatívne dopady činností podniku na životné prostredie. Náklady na ich obstaranie sú zahrnuté do nákladových kalkulácií výrobkov alebo služieb podniku v prípade, kedy takto postavené ceny produktov neohrozujú konkurencieschopnosť podniku, alebo ceny nie sú regulované štátom.

Cieľom nefinančnej analýzy je vyhodnotenie obchodného rizika, čo znamená preverenie právnych pomerov klienta banky a osobnej dôveryhodnosti. Príklad - investícia do čistiarňí

odpadových vôd. Poplatky uhradené domácnosťami a firmami za čistenie odpadových vôd nestačia spravidla kryť náklady dlhu. Musia zasiahnuť mestá a obce, ktoré majú ďalšie zdroje príjmov (najmä z daní a štátneho rozpočtu) aby pokryli splátku budúceho dlhu. Správne skonštruovanie splátok je kľúčové pre úspešné financovanie podniku či projektu.

Investičné úvery

Ak sa banka rozhodne vziať do úvahy aj vplyv hospodárskej činnosti klienta na prostredie, mala by zohľadňovať súbor určitých kritérií doplnených o finančnú a nefinančnú analýzu .

Účinky investícií môžu pôsobiť pozitívne na:

- ochranu ovzdušia, pôdy a vody;
- rozšírenie plochy lesa;
- recykláciu
- zníženie spotreby energie;
- odstránenie hluku;
- záchranu vzácných a chránených živočíchov a rastliny;
- obnovu ekologickej stability krajiny;
- racionálne hospodárenie s prírodnými zdrojmi
- minimalizáciu rezíduí v potrave ľudí.

Účinky investícií môžu pôsobiť aj negatívne a to v prípade:

- zvýšenia emisií, znečistenia vody;
- zničenia biotopov vzácných živočíchov a rastlín;
- narušenia ekologickej stability krajiny;
- neracionálneho hospodárenia s prírodnými zdrojmi;
- nerecyklovateľnosti produktov
- vysokej spotrebe energií

Potenciálne dôsledky realizácií investícií musia byť zásadne hodnotené v priebehu výstavby, prevádzkovania, vzniku havárie až po ukončenie prevádzky. Vplyv na životné prostredie sa sleduje v priebehu všetkých fáz. V prípade, že banka má na výber z viacerých investičných projektov, dáva prednosť variante, ktorá minimalizuje účinky na životné prostredie. Banka musí zohľadňovať dlhodobý charakter investícií[7].

Ak sa banka rozhodne poskytnúť úver, mala by do zmluvy zahrnúť ustanovenie o vypovedaní úveru pri nedodržaní už posúdených projektových parametrov z hľadiska ich dopadu na životné prostredie.

Prevádzkové úvery

V prípade prevádzkového úveru ide o financovanie už existujúcich prevádzkových nákladov firmy, čiže nielen potenciálneho projektu, ale reálnej situácie. Je založený na identifikácii existujúcich vplyvov na životné prostredie v oblasti: voda, pôda, exhaláty, ohrozenia živej prírody, energie, surovín a materiálu. V prípade, ak firma negatívne ovplyvňuje životné prostredie, banka môže podmieniť poskytnutie úveru podmienkou nápravy v stanovenej lehote.

Banky môžu hodnotiť potenciálneho zákazníka pomocou bodového hodnotenia. Pri využití tejto metódy môžu hodnotiť úroveň manažmentu, atraktivitu odvetvia, pozíciu žiadateľa o úver, atď.. Vyšší počet bodov znamená priaznivejšiu situáciu z hľadiska úveru schopnosti i z hľadiska vplyvu na životné prostredie.

Tab. 1 - Bodové hodnotenie vplyvu na životné prostredie

Vplyv činností žiadateľa na ŽP	Počet bodov
vysoko negatívny	0
nadpriemerne negatívny	1
priemerne negatívny	2
podpriemerne negatívny	3
nízko negatívny	4

3.2.Swapy

Swapy môžeme deliť na mnoho druhov. Pre typ operácií, ktoré by banky mohli využiť v rámci smerovania ku koncepcii trvale udržateľného rozvoja sú použiteľné takzvané debt equity swaps. Tento druh swapu bol vyvinutý americkými obchodnými bankami na riešenie krízy vysokej zadlženosti rozvojových štátov. Medzinárodné organizácie odkupujú so zľavou dlhy rozvojových štátov v konvertibilných menách a vláda príslušného štátu poskytuje protihodnotu v plnej výške v národnej mene. Tieto operácie taktiež môžeme nazvať ako ekoswapy. Úloha bánk spočíva vo vytipovaní vhodných štátov a vhodných dlhov, ďalej v ochote a reálnej možnosti odpísať značnú časť svojich pohľadávok za jednotlivé rozvojové štáty. Podstatou je premena dlhu rozvojových štátov na obligácie alebo akcie, poskytujúce držiteľovi právo na výplatu dividend, úrokov alebo účasť na rozhodovaní v podniku. Veriteľské banky predávajú svoje pohľadávky z rozvojových štátov investorom. Predaj a nákup sa uskutoční so zľavou (môže byť až 90%). Tí predávajú takto získané pohľadávky centrálnej banke dlžného štátu, ktorá ich zaplatí vo svojej mene a získané prostriedky potom investor vloží do určitého projektu v zadlženom štáte.

Výhodou je, že zadlžený štát splatí dlh, investor získa lacné investičné prostriedky, obchodná banka sa zbavuje problematických aktív (síce so stratou, ale s čistejšou bilanciou).

4.Environmentálne poistenie ako súčasť environmentálnej politiky

Zodpovednosť za škody na životnom prostredí, a z nej vyplývajúca finančné krytí týchto škôd, možno považovať za významný ekonomický a právny nástroj environmentálnej politiky krajiny. Uplatňovanie zodpovednostného systému je účinné najmä v súvislosti s prevádzkovateľmi obzvlášť rizikových činností, keďže tu existuje vysoká pravdepodobnosť ekologických havárií. Avšak v prípade postupného znečisťovania v miernom množstve je vhodnejšie využiť poplatky za emisie.

Medzi moderné nástroje ekologickej politiky patrí aj environmentálne poistenie. Jeho význam neustále narastá v závislosti od rozvoja spoločnosti a ekologickej zodpovednosti. Environmentálne poistenie sa začalo systematicky objavovať vo vyspelých ekonomikách koncom 80-tych rokov minulého storočia, kedy ekologické riziká začali byť považované za naliehavý problém.

Základom environmentálneho poistenia je právny princíp zodpovednosti za škodu spôsobenú na životnom prostredí spojený s povinnosťou kompenzácie. Väčšina krajín prijala tzv. princíp objektívnej zodpovednosti znečisťovateľa, ktorý znamená, že znečisťovateľ zodpovedá za akékoľvek spôsobené znečistenie životného prostredia, a to aj v prípade, že pri svojej činnosti neporušil zákon.

Najviac rozšíreným typom finančného krytia zodpovednosti za škody na životnom prostredí je komerčné poistenie. Podstatou environmentálneho poistenia je vlastná ochrana potenciálneho znečisťovateľa proti nárokom na náhradu škody, ktoré by mohli vyplývať zo znečistenia.

Averzia k riziku vytvára dopyt po poistení [13]. Ponuku poistenia tvoria poisťovne, ktoré sú environmentálne riziká ochotné prevziať na seba, nakoľko zákon veľkých čísel im umožňuje tieto riziká efektívne riadiť. Avšak veľký rozsah očakávaných strát by v niektorých prípadoch mohol ohroziť finančnú stabilitu poisťovne, a preto sa v praxi sa bežne uplatňuje aj spolu poisťovanie a zaistenie environmentálnych rizík.

V priebehu vypracovávania smernice Európskeho parlamentu a Rady 2004/35/ES odznali aj mnohé návrhy na zavedenie povinného environmentálneho poistenia, ktorého hlavným cieľom je zabezpečiť schopnosť prevádzkovateľov finančne znášať náklady na prípadnú obnovu znečisteného životného prostredia. V súčasnosti však v Európe neexistujú štandardné komplexné poisťné riešenia na krytie zodpovednosti za rôzne druhy škôd na životnom prostredí. Preto by v prípade zavedenia povinného environmentálneho poistenia došlo k nedostupnosti poisťného krytia. Nie vždy je možné poistiť všetky riziká. Pri nedostatku relevantných štatistických údajov nie sú poisťovne schopné reálne odhadnúť škodovosť, a teda nebudú ochotné poisťné krytie takýchto rizík poskytovať [4].

Ďalšie negatíva vyplývajúce zo zavedenia povinného environmentálneho poistenia by záviseli od jeho konkrétnej právnej úpravy. Povinné poistenie by mohlo byť zavedené ako jednostranné alebo obojstranné. Ak by bolo uzatvorenie poistenia povinné iba pre prevádzkovateľov, poisťovne ponúkajúce poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú na životnom prostredí by sa dostali do pozície environmentálneho policajta. V prípade, že by vstup podniku na trh bol podmienený uzatvorením poisťky, záviselo by len od rozhodnutí poisťovne, ktorým firmám by bolo umožnené podnikáť, a ktorým nie. Úloha environmentálneho policajta vtok poisťovniam z pochopiteľných dôvodov neprináleží. Ak by išlo o povinnosť obojsmernú, teda poistenie by boli povinní uzatvoriť prevádzkovatelia a aj poisťovne, boli by narušené niektoré zo základných princípov poistenia. Poisťovatelia by prišli o možnosť samostatne sa rozhodovať o prevzatí konkrétnych rizík na základe vlastnej analýzy. Boli by nútení poisťné zmluvy uzatvárať so všetkými záujemcami, a to aj v prípade, že by dané riziko bolo nepoistiteľné takéto praktiky by mohli v konečnom dôsledku ohroziť finančnú stabilitu poisťovne, a teda aj ostatných klientov [5].

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/35/ES

Neustálou obavou poisťovateľov poskytujúcich zodpovednostné poistenie sú zástancovia povinného environmentálneho poistenia, ktorých jediným cieľom je ochrana spotrebiteľov, resp. tretích strán. Napriek nesporne pozitívnym zámerom by zavedenie povinného poistenia mohlo mať v určitých prípadoch priam zničujúce následky pre samotných klientov poisťovní. Došlo by k tomu v oblastiach, v ktorých poisťný trh ešte nie je pripravený takéto produkty ponúkať. Zavedenie povinného poistenia by za takýchto okolností pravdepodobne viedlo k zvyšovaniu poisťného a následne aj nedostupnosti poisťného krytia.

Prijatie smernice 2004/35/ES o environmentálnej zodpovednosti za škody spôsobené na životnom prostredí [15] bolo veľmi dôležité, nakoľko za posledných pár dekád sa dramaticky zrýchlili vznikajúce straty na biodiverzite a vzrástlo množstvo kontaminovaných oblastí. Základným princípom smernice je aby prevádzkovateľ, ktorého činnosť spôsobila škodu na životnom prostredí alebo vznik bezprostredne hroziaceho nebezpečenstva takejto škody, za tieto následky aj finančne zodpovedal.

Zámerom smernice je primäť prevádzkovateľov k prijímaniu opatrení praktík ktoré by minimalizovali riziko vzniku environmentálnych škôd, a teda zároveň aj znižovali ich vystavenie sa finančnej zodpovednosti [12].

Hlavným cieľom smernice je zavedenie rámca pre environmentálnu zodpovednosť na princípe znečisťovateľ platí, aby sa zabránilo vzniku škôd na životnom prostredí, a aby tieto boli v prípade ich vzniku napravené. Samotný princíp „znečisťovateľ platí“ spočíva v tom, že prevádzkovateľ, ktorý spôsobil škodu na životnom prostredí alebo jej bezprostrednú hrozbu, by mal znášať náklady potrebné na predchádzanie škodám alebo na následné nápravné opatrenia.

Avšak nie všetky environmentálne škody môžu byť napravené prostredníctvom zodpovednostného mechanizmu [1]. Princíp zodpovednosti si vyžaduje identifikáciu jedného alebo viacerých znečisťovateľov, vymedziteľnú a vyčísliteľnú škodu, a v neposlednom rade aj príčinnú súvislosť medzi vzniknutou škodou a identifikovanými znečisťovateľmi [11]. Zodpovednostný mechanizmus teda nie je vhodným nástrojom na riešenie rozsiahleho znečistenia, kde nemožno negatívne environmentálne dosahy priamo spájať s niečiou činnosťou, resp. zanedbaním činnosti.

Smernica sa nevzťahuje na škody na ľudskom zdraví, či životoch, škody na súkromnom majetku a ani na žiadne ekonomické straty, a teda nemá vplyv na existujúce práva poškodených v takýchto prípadoch. Environmentálna smernica sa vzťahuje len na škody na životnom prostredí, pričom ide o nasledovné:

- kontaminácia pôdy,
- kontaminácia vody,
- škoda spôsobená na chránených druhoch a ich prirodzenom prostredí.

Chránené druhy a ich prirodzené prostredie sú touto smernicou obzvlášť ochraňované v záujme o zachovania biologickej rozmanitosti. V dôsledku toho smernica zavádza zodpovednosť za doteraz málo známu kategóriu škôd. Prevádzkovatelia budú po prvýkrát zodpovedať za ekologické škody spôsobené na vode a biologickej rozmanitosti [14].

Po úspešnom lobbingu poisťovní boli nateraz zamietnuté všetky návrhy opravne zakotvenie povinného environmentálneho poistenia. Namiesto toho boli členské štáty j EU vyzvané prijímať opatrenia, ktoré by podporovali ochotu prevádzkovateľov využívať primerané poistenie alebo iné formy finančného zabezpečenia pre prípad ich platobnej neschopnosti v súvislosti s environmentálnymi škodami. Smernica má byť j transponovaná do národných právnych poriadkov členských krajín do 30. apríla 2007.

ZÁVER

Skutočnosť, či banky v boji o klienta budú zohľadňovať environmentálny prístup ukáže čas a smerovanie spoločnosti v oblasti zodpovednosti za životné prostredie. Práve tlak spoločnosti môže zmeniť ochotu akcionárov a manažmentu banky zmeniť stratégiu, zmeniť priority a ochotu zaoberať sa dôsledkami financovania. Rovnako konkurencia ostatných bánk na trhu bude ovplyvňovať tieto tendencie. Práve snaha spoločnosti získať imidž environmentálnej inštitúcie môže napomôcť k pozitívnemu smerovaniu v oblasti životného prostredia. V neposlednom rade to budú regulačné opatrenia centrálnej banky a jej úroková politika, ktorá môže zásadným spôsobom ovplyvňovať uvažovanie v bankách, činnosti v nich vykonávané a nakoniec v dlhšom časovom horizonte aj stratégiu jednotlivých bánk.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] BADIDA, M. – MAJERNÍK, M. – PAULIKOVÁ, A. – KRÁLIKOVÁ, R., 2000: *Environmental Impact Assessment for Forming Technology*. - Journal for Technology of Plasticity, Vol. 25, Number 1-2, Novi Sad, Juhoslávia, 2000, s.93-104, YU ISSN 0350-2368.
- [2] eTREND. [on-line] *Financie*. [cit. 2007-03-15] Available on-URL: ><http://www.etrend.sk/><
- [3] FRANCEK, J., 2001: *Banky a trvale udržiteľný rozvoj: zahraniční zkušenosti*. - Komerční bankovníctví, Praha, č.1, 2001, s.18 – 20
- [4] FRANCEK, J., 2001: Návrh přístupu bank k podpoře trvale udržitelného rozvoje v ČR (1). - Komerční bankovníctví, Praha, č. 2, 2001, s. 12 – 13
- [5] FRANCEK, J.: Návrh přístupu bank k podpoře trvale udržitelného rozvoje v ČR (2). - Komerční bankovníctví, Praha, č. 3, 2001, s. 17, 18, 27
- [6] HORVÁTOVÁ, E., 2004: *Operácie komerčných bánk*. - Bratislava: EKONÓM, ISBN 80-225-1843-3.
- [7] CHOVANCOVÁ, B. - JANKOVSKÁ, A. - KOTLEBOVÁ, J. - ŠTURC, B., 2002: *Finančný trh*. - Bratislava: Eurounion, ISBN 80-88984-31-9.

RUSKO, M. – BALOG, K. [Eds.] 2007:

**Manažérstvo životného prostredia 2007 ▼▲▼ Management of Environment '2007
 zo VII. konferencie so zahraničnou účasťou konanej 5. - 6. 1. 2007 v Jaslovských Bohuniach
 Proceedings of the International Conference, Jaslovské Bohunice, 5-6 Januar 2007
 Žilina: Strix et VeV. Prvé vydanie. ISBN 978-80-89281-18-3.**

- [8] CHOVANCOVÁ, J. - HERCZNER, P., 2006: Špecifikácia indikátorov pre účely environmentálneho reportingu. In: Novus scientia 2006 : 9. celoštátna konferencia doktorandov technických univerzít a vysokých škôl, 6.12.2006, Košice : Zborník referátov. Košice : TU-SjF, 2006. s. 189-194. ISBN 80-8073-354-6.
- [9] KORAUŠ, M. – RUSKO, M., 2006: Finančné rámce pre využívanie prostriedkov zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu na skrátené programovacie obdobie 2004 – 2006. - RUSKO, M. – BALOG, K. [Eds.] 2006. *Integrovaná bezpečnosť 2006*. - Zborník z konferencie so zahraničnou účasťou konanej 3.-4.3.2006 v Trnave. - Žilina: Strix et VeV. Prvé vydanie, ISBN 80-89281-01-X.
- [10] KORAUŠ, T. - RUSKO, M., 2006: *Národný rozvojový plán a čerpanie pomoci z fondov EÚ*. - In: RUSKO, M. – BALOG, K. [Eds.] 2006: *Manažérstvo životného prostredia 2006*. - Zborník z konferencie so zahraničnou účasťou konanej 24.-25.2.2006 v Trnave. - Žilina: Strix et VeV. Prvé vydanie, ISBN 80-89281-02-08.
- [11] KOTOVICOVÁ, J. -KREČMEROVÁ, T., 2004: *Indikátory čistišej produkcie jako prevenční nástroj v odpadovém hospodářství*. - Sborník přednášek z mezinárodní vědecké konference CO-MA-TECH 2004, Bratislava STU 2004, s. 640 – 648. ISBN 80-227-2117-4
- [12] LIBERKOVÁ, L. - BADIDA, M., 2005: *Vyhodnocovanie environmentálnych nákladov a ich prepojenie s environmentálnym účtovníctvom*. - Acta Mechanica Slovaca 2-B/2005, ISSN 1335-2393, ročník 9.
- [13] PROCHÁZKOVÁ, D., 2004: *Metody hodnocení rizik pro potřeby krizového řízení a související problémy*. - In: *Krizový management*. RVO VA Brno 2004, ISBN 80-85960-71-0, p. 306-312.
- [14] RUSKO M. - PIATRIK M. - KOTOVICOVÁ J., 2004. *Environmentálne manažérstvo*. - Žilina: Strix [VeV], Edícia EV-1, Prvé vydanie, ISBN 80-969257-0-9, 175 s.
- [15] Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/35/ES o environmentálnej zodpovednosti pri prevencii a odstraňovaní environmentálnych škôd., prijatá dňa 21. apríla 2004

ADRESA AUTORA

Ing. Antonín KORAUŠ, PhD., katedra bankovníctva a medzinárodných financií, NHF, Ekonomická univerzita Bratislava, Bratislava, Slovenská republika, e-mail: >akoraus@europeum.cz<

RECENZENT

Prof. Ing. Milan PIATRIK, PhD., UMB Banská Bystrica, Fakulta prírodných vied, Katedra environmentálneho manažérstva, Tajovského 40, 974 01, Banská Bystrica, Slovenská republika, e-mail: >piatrik@fpv.umb.sk<